

**АКТУАЛЬНІ
ПРОБЛЕМИ
ПРАКТИЧНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ**

Збірник наукових праць

Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

17 травня 2024 р., м. Одеса

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
STATE INSTITUTION "SOUTH UKRAINIAN NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY
NAMED AFTER K.D. USHYNsky"**

*(Department of General and Differential Psychology,
Department of Psychiatry, Medical and Special Psychology,
Department of Theory and Methods of Practical Psychology)*

MOLDOVA STATE UNIVERSITY

(Department of Psychology)

UNIVERSITY OF THE NATIONAL EDUCATION COMMISSION, KRAKOW

(Institute of Psychology)

VILNIUS UNIVERSITY

(Institute of Psychology)

JOHNS HOPKINS UNIVERSITY

(Department of Psychology & Brain Sciences)

ODESA NATIONAL ECONOMIC UNIVERSITY

(Department of Language and Psychological and Pedagogical Training)

KHARKIV NATIONAL PEDAGOGICAL

UNIVERSITY NAMED AFTER H. S. SKOVORODA

(Department of Psychology)

CLASSICAL PRIVATE UNIVERSITY

(Department of Practical Psychology)

VASYL' STUS DONETSK NATIONAL UNIVERSITY

(Department of Psychology)

ODESA ASSOCIATION OF PSYCHOLOGISTS

**ACTUAL PROBLEMS
OF PRACTICAL PSYCHOLOGY**

Collection of scientific works

International Scientific and Practical Internet Conference

May 17, 2024

Odessa – 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»**

*(кафедра загальної та диференціальної психології,
кафедра психіатрії, медичної та спеціальної психології,
кафедра теорії та методики практичної психології)*

ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МОЛДОВИ

(кафедра психології)

УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ КОМІСІЇ НАРОДНОЇ ОСВІТИ В КРАКОВІ

(Інститут психології)

ВІЛЬНЮСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(Інститут психології)

УНІВЕРСИТЕТ ДЖОНСА ГОПКІНСА

(кафедра психології та досліджень про мозок)

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(кафедра мовної та психолого-педагогічної підготовки)

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ

УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ

(кафедра психології)

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(кафедра практичної психології)

ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

(кафедра психології)

ОДЕСЬКЕ ТОВАРИСТВО ПСИХОЛОГІВ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Збірник наукових праць

Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

17 травня 2024 року

Одеса – 2024

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ПРОГРАМИ В РОБОТІ З ДЕПРЕСИВНИМИ РОЗЛАДАМИ ПОСТТРАВМАТИЧНИХ У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС	
Ковальов Б. В., Садова М.А.	403
ОСОБЛИВОСТІ ВИНИКНЕННЯ ПСОРИАЗУ ЯК ПСИХОСОМАТИЧНОГО ЗАХВОРЮВАННЯ У ДОРОСЛИХ ТА ЙОГО РЕАБІЛІТАЦІЯ	
Колеснікова І.М., Мельничук І.В.	406
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДІАГНОСТИКИ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ СОМАТОФОРМНИХ РОЗЛАДІВ У ДОРОСЛИХ В УМОВАХ ВІЙНИ	
Велікова О.С., Таран О.П.	410
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУТНОСТІ ТРИВОЖНОГО РОЗЛАДУ ОСОБИСТОСТІ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ: СИМПТОМАТИКА ТА ПІДХОДИ ДО РЕАБІЛІТАЦІЇ	
Пуленко О.В., Таран О.П.	413
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕБІГУ ТРИВОЖНО-ФОБІЧНИХ РОЗЛАДІВ У ДІТЕЙ ТА ЇХ РЕАБІЛІТАЦІЯ	
Зіньковська В.Є., Венгер Г.С.	417
СТРАТЕГІЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ З ПОСТТРАВМАТИЧНИМ СТРЕСОВИМ РОЗЛАДОМ: АНАЛІЗ НАУКОВИХ ДЖЕРЕЛ	
Коваль А. А. , Чугуєва І. Є.	419
ЧИННИКИ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ПРИКОРДОННИКІВ	
Дуда О. П.	422

Література

1. Гридковець Л. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 3. Київ, 2018. 236 с.
2. Кісарчук З. Г., Омельченко Я. М., Біла І. М., Лазос Г. П. Психологічна допомога дітям у кризових ситуаціях: методи і техніки: методичний посібник Київ : Логос. 2016. 232 с.
3. Макаренко Н., Гончарова Т. Психологічні особливості переживання стресу у підлітків з окупованих територій. Психологічний часопис. 2017. №1. С. 66-75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psch_2017_1_8
4. Посттравматичний стресовий розлад: посібник / Венгер О. П., Ястремська С. О., Рега Н. І. та ін. Тернопіль : ТДМУ, 2016. 264 с.
5. Scheeringa, M., et al., New findings on alternative criteria for PTSD in preschool children. , 2003. 42(5): p. 561-570. Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry
6. Scheeringa, M.S., et al., Two approaches to the diagnosis of posttraumatic stress disorder in infancy and early childhood. Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 1995. 34(2): p. 191-200.
7. Scheeringa, M.S., C.H. Zeanah, and J.A. Cohen, PTSD in Children and Adolescents: Toward an Empirically Based Algorithm. Depression and Anxiety, 2011. 28(9): p. 770-782.
8. Scheeringa, M.S. and C.H. Zeanah, A relational perspective on PTSD in early childhood. , 2001. 14(4): p. 799-815.
9. Scheeringa, M.S., et al., Trauma-focused cognitive-behavioral therapy for posttraumatic stress disorder in three-through six year-old children: a randomized clinical trial. Journal of Child Psychology and Psychiatry, 2011. 52(8): p. 853-860.

ЧИННИКИ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ПРИКОРДОННИКІВ

Дуда О.П.

Університет КРОК. (м. Київ, Україна)

Сучасні умови забезпечення державної безпеки та охорони кордону України, розвиток різноманітних форм міжнародного співробітництва у прикордонній сфері потребують удосконалення підготовки кадрового офіцерського корпусу Держприкордонслужби України, акцентують увагу на вміннях прикордонників усвідомлювати й долати комунікативні бар'єри та вибирати продуктивну стратегію й тактику спілкування; спроможності ефективно взаємодіяти з полікультурним оточенням, зберігаючи в основі національні цінності і традиції, налагоджувати контакти та конструктивно спілкуватись у різних статусних ролях в умовах складної і динамічної обстановки на кордоні та інших складових комунікативній компетентності.

Безпосередньо потребують комунікативної компетентності й реалізація таких зазначених в законі України Про Державну прикордонну службу України [1] стратегії її розвитку [2], як: спільний із зарубіжними прикордонниками контроль у пунктах пропуску через державний кордон й спільне патрулювання державного кордону; утворення та функціонування підрозділів швидкого реагування та експертної служби; обмін інформацією, проведення спільних оперативних та інших заходів із суб'єктами інтегрованого управління кордонами та прикордонними органами держав з державами-членами ЄС, Інтерполом, інституціями НАТО тощо. Разом із сприятливим впливом на виконання широкого спектру військово-професійних та командирських функцій та

досягнення інших бажаних результатів, забезпечення належної комунікативної культури прикордонників підвищить на рівень довіри громадян до ДПСУ.

Відтак актуальним є обґрунтування основних чинників розвитку комунікативної компетентності прикордонників як основи їхньої професійної ефективності. З цією метою проведено кореляційний та факторний аналіз різних аспектів комунікативної компетентності прикордонників з використанням пакету програмного забезпечення статистичної обробки та аналізу даних Statistica v.10.0 на основі інтегрованих даних опитування прикордонників за напрямками: самооцінка військовослужбовцями–прикордонниками своїх комунікативних вмінь; методику Є.Климова для виявлення схильності прикордонників до професійного спілкування; методику В.Синявського та Б.Федоришина “Оцінка комунікативних і організаторських здібностей” (КОЗ–1); методика М. Снайдера аналізу комунікативного контролю.

Результати кореляційного аналізу засвідчили наступне:

- професійна компетентність має сильний зв’язок з комунікабельністю (0,72), організаторськими здібностями (0,63), освіченістю, широким світоглядом (0,61), дуже високим рівнем розвитку комунікативних здібностей (0,7), високим рівнем розвитку організаторських здібностей (0,61);

- комунікабельність має сильний позитивний зв’язок, зокрема, з високим рівнем загальної культури (0,83); професійною компетентністю (0,72); освіченістю, широким світоглядом (0,68); цілеспрямованістю (0,66), високим рівнем розвитку організаторських здібностей (0,58).

- високий рівень оцінки прикордонниками своєї комунікативної компетентності має сильний зв’язок із високим рівнем розвитку організаторських здібностей (0,65), помірний – із високим рівнем розвитку комунікативних здібностей (0,5); сильний негативний – із індикаторами нижче середнього та низького рівня розвитку організаторських здібностей (-0,82 та -0,53), низького рівня комунікативного контролю (-0,87), а також який свідчить, що особі не дуже підійдуть професії з частими і напруженими міжособистісними контактами (-0,96);

- особі підходить тип роботи, пов’язаний із спілкуванням, якщо вона вміє оперативно приймати адекватні рішення ($K=0,93$), має високий чи середній рівень розвитку організаторських здібностей (0,68 та 0,62);

- особи з дуже високим та високим рівнями розвитку комунікативних здібностей відзначаються освіченістю, широким світоглядом (0,66 та 0,75) сприятливими показниками комунікативного самоконтролю (0,62 та 0,44) розвитку організаторських здібностей та є професійно компетентними (0,7 та 0,42);

- високий рівень комунікативного контролю гарно корелює із відповідальністю (0,83).

Власні значення факторів та дисперсія виділених головних факторів комунікативної компетентності прикордонників визначено методом головних компонент. Для виділення ключових факторів, що впливають на комунікативну компетентність, використано критерій Кайзера та критерій кам’янистого осипу

Кеттела [3]. Для полегшення змістовної інтерпретації факторів здійснено обертання вихідних значень методом варімакс, що дасть змогу отримати спрощену факторну структуру за рахунок збільшення великих та зменшення малих факторних навантажень. На цій основі відібрано перших чотири фактори, сумарна дисперсія яких становить 86%. Отримані загальні фактори можна інтерпретувати наступним чином.

Перший фактор “розвиток комунікативної компетентності як інтегратор професіональної ефективності прикордонників”, на який і до (35,6%), і після обертання (25%) припадає найбільша частка загальної дисперсії, є біполярним. перше ядро, більш навантажене, утворене індикаторами, які безпосередньо формують комунікативну компетентність (комунікабельність, високий рівень культури, освіченість, високий рівень комунікативних здібностей);

– друге ядро представлене характеристиками – ознаками професіоналізму офіцерів-прикордонників (вміння оперативно приймати адекватні рішення, професійна компетентність, належний розвиток організаторських здібностей) не лише як безпосередніх виконавців наказів і конкретних вузьких специфічних завдань у сфері охорони державного кордону і державної безпеки, а й спроможних ефективно організовувати та керувати групами (колективами) задля у сфері охорони державного кордону і державної безпеки.

Отже, цей фактор обґрунтовує, що комунікативна компетентність є не просто безпосереднім інтегратором службових якостей необхідних офіцеру-прикордоннику, але й передумовою його професіоналізму, драйвером ефективної діяльності військовиків Держприкордонслужби.

Другий фактор “компенсаторні механізми недостатності комунікативної компетентності в процесах прикордонної служби” (дисперсія до обертання 23,3%, після – 24,8%) є важливим, бо в умовах невизначеності чи напруженій ситуації міжособових відносин брак комунікативних навичок та вмінь ускладнить несення прикордонної служби чи спричинить проблеми виконання певного завдання. Іншими словами, прикордонник, усвідомлюючи брак у себе комунікативних якостей, має бути відповідальним у своїй діяльності проявляти кмітливість і наполегливість, винахідливість, аби долати комунікативні бар'єри та упередити несприятливий розвиток подій чи виникнення конфліктної ситуації в колективі тощо.

Третій фактор – «необхідність спеціалізації прикордонників з урахуванням їхніх професійних комунікативних спроможностей» (дисперсія до обертання 18,5%, після обертання – 22,0%). Констатує, що урахування спектру якостей і ознак комунікативної компетентності військовослужбовця при розподілі завдань чи формуванні підрозділів забезпечить конструктивне спілкування прикордонників у різних статусних ролях підвищить продуктивність функціонування пунктів пропуску через державний кордон, ефективність і точність проведення спільних оперативних та інших заходів із суб'єктами інтегрованого управління кордонами тощо.

Четвертий фактор (дисперсія 8,5% та 15%) показує необхідність свідомого

і відповідального ставлення прикордонників до комунікативної компетентності як основи свого професіоналізму, постійного моніторингу її стану та її відповідності завданням, які доводиться виконувати у процесі несення служби, аби забезпечувати належну ефективність своєї професійної діяльності, і за необхідності займатися розвитком цієї компетентності за допомогою самоосвіти, заходів підвищення кваліфікації в межах ДПСУ чи вищих навчальних закладів тощо.

Література

1. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 3 квіт. 2003 р. № 661–НВ. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 27. Ст. 208. Зі змінами ; ост. ред. 13 січ. 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text>
2. Стратегія розвитку Державної прикордонної служби. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 р. № 1189-р/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1189-2015-%D1%80#Text>
3. Яровий А.Т., Страхов Є. М. Багатовимірний статистичний аналіз : начально-методичний посібник для студентів математичних та економічних фахів. Одеса: Астропринт, 2015. 132 с.